

Blága L. József

Tézisek a hülyéről

Előrebocsátom: mindaz, amit a hülyéről mondok, és egyáltalán az, hogy mondok valamit, nem zárja ki a tévedés lehetőségét. A „hülye” szó szükségesnél többszöri előfordulása írásomban szándékos, nem véletlenszerű. Ugyanakkor biztosítom az olvasót, hogy a „hülye” fogalmával kapcsolatos állításaim mögött nincs rosszindulat, sem megvetés, csupán a meggondolkodtatás szándéka.

Igenis, hülyék vannak. Ők azok, akik mindig mellébeszélnek, akik azt is értik, amit nem értenek. Fittyet hányanak az érvekre, a logikára, a jóérzésre. Ezért vitázni velük nemcsak értelmetlen, hanem lehetetlen is. Valaki nem azért hülye, mert nem érti a dolgokat, hanem azért, mert észre sem veszi, hogy nem érti, és ha felhívják rá a figyelmét, akkor sem érti. Elsősorban azok megnyugtatóra, akik netán magukra vennék megállapításaimat, sietek leszögezni, hogy a legtöbb ember csak egy kicsit hülye, ezért tulajdonképpen nem is nevezhető hülyének. Az igazi hülye az, aki nagyon hülye! Ha valakiben fölmerülne, hogy talán hülye is lehetne, ez a legbiztosabb jele annak, hogy nem hülye. Ugyanis a hülyének nincsenek kétségei, nincs kilátása önmagából, és nincs önkritikája sem. A hülye nem hibás amiatt, hogy hülye, ezért őt csak megérteni lehet. Más a helyzet azonban, ha a hülyék olyan társadalmi pozícióba kerülnek, hogy döntésüktől függ sok ember, vagy akár az egész társadalom élete. Ilyen esetben

nem kerülhetik el mély ellenszenvünket. A hülye általában nem szenved a saját hülyeségétől, nincs lelkiismerete, ennél fogva büntudata sincs. A hülye lehet rosszindulatú, de jóságos is. Jókedvre is derülhetünk a társaságában, de azonosulni nemigen tudunk vele, mert tudjuk, hogy hülye.

Minden igazi hülye reménytelen eset. Természetesen én a normális, „menőként” megjelenő hülyéről beszélek, arról, aki közöttünk jár, és egyébként sikeresen alkalmazkodik, képes a közízlésnek megfelelő produkciókra, hiszen a zsigereiben érzi az érvényesülés lehetőségeit. Eltekintek tehát a patológikus esetektől, mivel ezek inkább az elmebetegség megnyilvánulásai. Az elmebetegekkel pedig az elmeorvosok foglalkoznak. A hülyével nem foglalkozik senki. Egyébként az elmebeteg lényegesen különbözik a hülyétől, mert bizonyos formája az elmebetegségnek társulhat a zsenialitással, de egy valódi hülye sohasem lehet zseni. Fontosnak tartom még hangsúlyozni, hogy különbség van „hülye” és „hülyéskedés” között. Ugyanis a hülye nem tud hülyéskedni. Aki tud hülyéskedni, az nem lehet hülye. Aki nem tud hülyéskedni, az élni sem tud.

Az utóbbi időben nagyon foglalkoztat egy kérdés: mi lenne, ha egyszer rájönnénk arra, hogy mindannyian mellébeszélünk, vagyis bizonyos értelemben hülyék voltunk? Talán ez lenne az egyetlen bizonyíték arra, hogy nem is vagyunk olyan hülyék.

Józanul a józan észről

Újra hódít a „józan ész”, mégpedig eszményként, kampányszlogenbe ágyazva. Emlékszem, néhány évvel ezelőtt a koronajárványt kísérő vakcinakampányban ez volt a döntő érv: aki nem vakcinapárti, annak elment a józan esze.

Sokunk számára nem volt valami kellemes tudomásul venni, hogy a hivatalos vélemény szerint a „józan ész” nem fér össze a kételkedéssel, a történesekhez való körültekintő, meggondolt viszonyulással, ill. a társadalmat irányítókat iránti bizalmatlansággal. Azóta eltelt egy kis idő, a háború ütötte a járványt, a maszk lekerült az arcunkról. De választások továbbra is vannak, a tömegek most is megrészegülnek a hatalom árnyékában, imádják és gondolkodás nélkül magukévá teszik a tetszetős frázisokat.

Itt van például a szóban forgó, házunk táján a jelenlegi választási kampányban propagált, bűverővel csábító „józan ész”. Ha az emberek nem hinnének a vezetőiknek, mindenki a saját feje után menne, akkor könnyen lehet, sokan rájönnének, hogy a józan észre alapozás a mindennapi tájékozódásban elkerülhetetlen ugyan, de kevés köze van a valóság mélyebb megismeréséhez. Senki nem mondja például a „felkelt a nap” helyett, hogy „a Nap felé fordult a Földnek az a része, amelyen tartózkodunk”. Pedig tudományosan az utóbbi igaz.

Alaposabb vizsgálódás után bárki felismerhetné, hogy a józan ész maga a közönséges értelem, az átlagos elme, a minden emberre (kivéve az elmebete-

geket) jellemző általános ítélőképesség, amely jórészt a hagyomány által közvetített beidegződéseken alapul, vagyis inkább az „érzésből” való köznapi alkalmazkodás, mintsem a reflektálás szerve. S ha utánanéztünk, megfelelő forrásokból azt is megtudhatnánk, hogy a kifejezés a latin „sensus communis” (közös érzék, közfelfogás, közízlés) magyarázatát adja.

Akinek megvan a józan esze, annak rendszerint igaz, ill. helyes az, amit egy mindenki számára hozzáférhető logika alapján többen annak tartanak. A fekete fekete, a fehér fehér. Valójában azonban a dolgok nem ilyen egyértelműek, még a politikában sem, amit az bizonyít a legjobban, hogy alkalomadtán józan ésszel is lehet kételkedni. Ahány közösség, annyi norma, annyi józan ész, annyi cél, érdek, indulat, szenvedély. Például nem minden szervezetben tartozik a józan észhez – más szóval nem mindenki számára nyilvánvaló –, hogy időnként cserélni kell a vezetőket...

Továbbá miért kellene olyasmire törekedni, ami már megvan? Feltételezhető, hogy minden politikusnak helyén van az esze, különben nem lenne ott, ahol van, ugyanis a józan ész elemi követelménye a politikusi hivatásnak. Vagy egyesek józanabb eszűek? És ki mondja meg, hogy ki a józanabb eszű?

De elég a kérdésekből, fogadjuk el, hogy a józan ész jelentése mindenki számára evidencia. Különben is vannak fontosabb dolgok. Ráadásul tapasztalatból tudjuk, hogy a politikai

kampányokban a szlogeneket (akár csak az ígéreteket) nem kell feltétlenül szó szerint és komolyan venni. Elég, ha mozgósítanak, hisz tudományosan „a

választópolgár olyan vevőként fogható fel, aki termékek helyett álmokat vesz magának” (Farkas Bede Katalin). Na de azért mégis...

A gyalogos és a spiritualitás

Megyek a járdán. Elöttem megy két, hátulról középkorúnak látszó személy (a nemük most nem fontos). Előzni szeretnék, de nem tehetem, mert az előttem lévők „uralják” az amúgy is keskeny járdát. Arra gondolok, talán nemsokára megérzik, hallva lépteim zaját, hogy már a hátuk mögött közeledem feléjük, s udvariasan utat nyitnak nekem, hisz én is ezt tenném helyettük. De nem teszik. Latolgotam a megoldásokat: vagy bocsánatkéréssel jelzem, hogy tovább szeretnék menni, vagy egész egyszerűen letérek a járdáról és az úttesten előzök, vállalva a kockázatot, hogy esetleg elüt egy gépkocsi. Végül az utóbbit választom, hogy elkerüljem a zavarást. Mindez nem így történne, ha az előttem haladókat magatartásában megnyilvánulna a másik emberre való odafigyelés. No de nem haragszom. Tudom, egyetlen esetből kiindulva nem kell minősíteni, az emberek néha szórakozottak, vagy éppen fáradtak, nem figyelhetnek folyton másokra is stb. Azonban az efféle tapasztalataim mindennapok, és kiterjednek a legkülönbélebb korosztályokra és helyzetekre. Ilyen például az, amikor fiatalok vagy idő-

sek csoportosan foglalják el a járdát, és eszükbe sem jut félreállni egy járókelő közeledésére. Kellemetlenül érint az is, ha a járdán velem szembejövő távolabbi ismerős rendszeresen, szemmel láthatóan szándékosan, fejét félrefordítva – jobb esetben a levegőbe bámulva – nem köszön, sőt nem is reagál üdvözlésemre. Ilyen esetben gyakran gondolok arra, hogy talán valamikor megsértettem őt, és szeretnék bocsánatot kérni utólag – a haragtartás senkinek sem jó –, de ez sajnos lehetetlen az említett gesztusa miatt. Még kifejezőbb az az eset, amikor a szembejövő, ha hirtelen nem térnék ki előle, a tehetetlenség törvényének kiszolgáltatva robogna át rajtam. Úgy tűnik, globális a jelenség. Tulajdonképpen nem a járdán való közlekedés illetanáról beszélek, amit az iskolában tanítani kellene (lehetne), hanem a spiritualitás hiányáról a mindennapi életünkben. Aki csak magáért él, mindig csak a maga javára gondol, az anyagilag létezik. Aki másért is él, más javára is gondol, a másik ember érdekét is figyelembe veszi, az szellemileg létezik. Igaz, hogy nem mindig gondolunk a másik emberre. De ha

gyakorta feledkezünk meg róla, ill. viszonyulunk érzéketlenül hozzá, az már szellemtelenségünk jele, vagyis ember mivoltunk tagadása. Ugyanis közhely, hogy az ember szellemi és társas lény, tehát emberileg létezni csak a másik emberrel, csak a MÁSIK által lehetséges. Fölösleges minden technikai

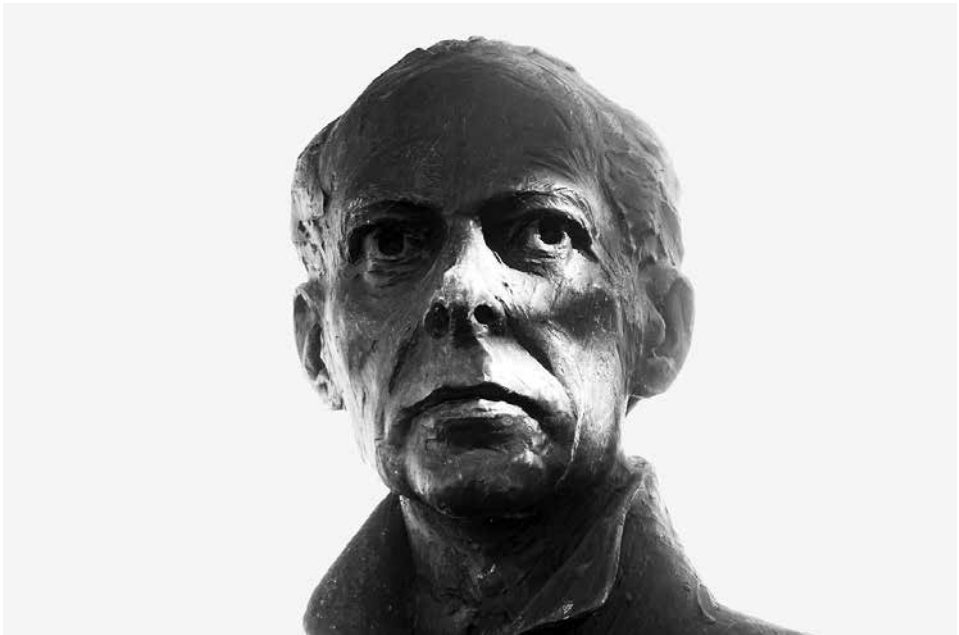
újítás, gazdasági növekedés, egyéni gyarapodás, ha közérzetünk egyre rosszabbá válik amiatt, hogy egymást semmibe vesszük. Van egy mondás: az ember bármivé válhat, még emberré is. A gyalogosnak tehát egyetlen lehetősége van az emberré váláshoz: ha anyagiból szellemivé változik.

A Holnaposok szoborcsoportja, részlet (Nagyvárad), fotografálta Morvay-Szabó Edina

Irinyiék szobra, részlet (Bihardiószeg), fotografálta Tóth István AFIAP, ESFIAP

Bartók Béla mellszobra (Köröstárkány), fotografálta Fórián Andrea